

Andrzej Bogucki

Dr Stefan Turowski (1919-2000)

Harc mistrz, pedagog, nauczyciel akademicki

Stefan Turowski urodził się 12 września 1919 r. w Brodnicy. Jego ojciec Franciszek Turowski brał udział w powstaniu wielkopolskim, matka Władysława z domu Przygocka zajmowała się wychowaniem dzieci. Franciszek Turowski z zawodu był kierowcą i w latach międzywojennych powoził m.in. starostę brodnickiego. Po II wojnie światowej był brygadzystą w zarządzie Dróg Publicznych, a na emeryturze dodatkowo pracował w charakterze woźnego w banku PKO w Brodnicy. W rodzinie było siedmioro dzieci: córka, która zmarła przed I wojną, oraz sześciu synów: Alfons (1909), Kazimierz (1916), Stefan i Franciszek – bliźniacy (1919), Józef (1924) i Bogdan (1928). Alfons zmarł w obozie koncentracyjnym Stuthoff (1940), Józef został rozstrzelany przez Niemców podczas okupacji, Franciszek i Kazimierz zmarli po wojnie. Bogdan mieszkał w Gdyni, był więźniem obozu niemieckiego Stuthoff (1942-1945). Stefan ukończył szkołę podstawową w Brodnicy. Do 1939 r. działał wspólnie z bratem Franciszkiem w Związku Harcerstwa Polskiego w Brodnicy. Franciszek po wojnie działał też w ZHP w Jabłonowie Pomorskim.

Stefan Turowski w czasie okupacji niemieckiej został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec i pracował jako robotnik rolny w Bawarii. W 1945 r. te tereny zostały wyzwolone przez wojska amerykańskie. W październiku tego roku powrócił do swego rodzinnego miasta – Brodnicy. W 1946 r. uzyskał kwalifikacje w Liceum Pedagogicznym w Toruniu, a w 1953 r. ukończył Państwowy Kurs Pedagogiczny w Miedzeszynie k. Warszawy, który też przygotowywał do administrowania i zarządzania szkołą. Dnia 1 września 1953 r. objął stanowisko kierownika Wydziału Oświaty w Wąbrzeźnie. Trzy lata później przeniósł się do Golubia-Dobrzynia na równorzędne stanowisko,

gdzie pracował do 1961 r. W tym samym czasie pełnił funkcję komendanta Hufca ZHP Golub-Dobrzyń. W latach 1960-1966 studiował na Wydziale Historyczno-Socjologicznym z zakresu historii Polski i uzyskał dyplom magistra historii. Przedstawił i obronił pracę na temat: „Mniejszość niemiecka na Pomorzu w latach 1920-1923”. Z pracy w administracji oświatowej zrezygnował na własną prośbę i 1 kwietnia 1961 r. został kierownikiem Szkoły Podstawowej nr 12 w Bydgoszczy. Jednocześnie nadzorował budowę nowego budynku szkolnego przy ul. Kruczej. Po ukończeniu budowy 1 września 1966 r. objął stanowisko kierownika, potem dyrektora Szkoły Podstawowej nr 61 im. Bohaterów Westerplatte i kierował tą szkołą do 31 sierpnia 1981 r.

W latach 1978-1992 był nauczycielem akademickim w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy. Pracę zawodową umiejętnie łączył z pracą naukową. Dnia 26 maja 1971 r. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu obronił pracę doktorską i uzyskał tytuł doktora nauk humanistycznych. Tytuł rozprawy doktorskiej brzmiał: „Polityka władz polskich wobec mniejszości niemieckiej w województwie pomorskim w latach 1932-1939”.

Dr Stefan Turowski w szkolnictwie pracował 50 lat. Zapisał się wśród wielu mieszkańców Bydgoszczy jako znakomity dyrektor szkół, patriota, wybitny nauczyciel i wychowawca młodzieży. Całe życie był oddanym i aktywnym harcerzem ZHP. Posiadał najwyższy stopień instruktorski Harcmistrza Polski Ludowej. Za swoją pracę otrzymał wiele wyróżnień i odznaczeń, m.in. Zasłużony Nauczyciel PRL, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medale X-lecia i XXX-lecia PRL. W 1990 r. Społeczne Towarzystwo Polskich Katolików przyznało mu III nagrodę im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego za pracę „Kościół Ewangelicko-Unijny w Polsce 1920-1939”. Praca ta miała być jego habilitacją. Był aktywnym członkiem i działaczem Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego i Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy.

Dr Stefan Turowski znał biegle w mowie i piśmie język niemiecki. Swoje artykuły i prace naukowe pisał głównie na podstawie źródeł, dokonując kwerend w archiwach polskich i niemieckich. Był współautorem monografii miast: Kowalewa Pomorskiego, Grudziądz, Nakła nad Notecią, Więcborka, Mroczy, Fordonu oraz szkiców o ruchu młodzieżowym na Pomorzu. Do ostatnich chwil życia pracował nad wycinkiem monografii Łabiszyna. Szczególnie interesowały go stosunki polsko-niemieckie na Pomorzu w okresie międzywojennym. Brał udział w ogólnopolskich sesjach naukowych dotyczących Kościoła ewangelicko-unijnego w Polsce oraz działalności katolików niemieckich na Pomorzu w latach 1920-1939. Opublikował wiele artykułów i prac dotyczących niemieckich partii działających na Pomorzu przed II wojną światową.

W 1995 r. brał udział w ważnej sesji naukowej pt. „Dzieje Powszechnej Oświaty Bydgoskiej w latach 1920-1995”, którą zorganizowała Szkoła Podstawowa nr 29 im. Wacława Wawrzyniaka wspólnie z Polskim Stowarzyszeniem Dyrektorów Szkół. Jego cenny referat pt. „Z dziejów niemieckiego gimnazjum i liceum im. Alberta Dürera w latach 1920-1939 w Bydgoszczy” został opublikowany w książce *Bydgoska oświata 1920-1995*.

Zakończył swoje pracowite życie 31 stycznia 2000 r., przeżywszy 80 lat. Pochowany został na cmentarzu parafialnym przy ul. Samotnej w Starym Fordonie.

Opracowano na podstawie informacji prasowych oraz rodzinnej relacji udzielonej przez bratanka Bogdana Turowskiego – nauczyciela szkoły w Gniewinie (woj. pomorskie).

Summary

Doctor Stefan Turowski (1919-2000), a historian, headmaster, academic teacher, and social activist. A graduate of the Nicolaus Copernicus University in Toruń. The author of the work “German minority in Pomerania Region in the years 1920-1923”. In 1971, after the doctoral examination at the NCU he was awarded the academic degree of doctor of the humanities based on his doctoral thesis “The policy of the Polish authorities towards the German minority in Pomorskie Voivodeship in the years 1932-1939”. During the Nazi occupation, he was taken away to forced labour in Bavaria as an agricultural worker. Starting from October 1945, he was employed as the head of the Education Department in Wąbrzeźno and Golub-Dobrzyń, in the years 1961-1981 – the head and headmaster of the Primary Schools No. 12 and No. 61 in Bydgoszcz, and in the years 1978-1992 – an academic teacher in the WSP Higher Teacher Education School in Bydgoszcz. An eminent teacher and educator of young people. The author of the work “The United Evangelical Church in Poland 1920-1939” and co-author of several historical monographs. An active member and activist of the Polish Scouting Association, Bydgoszcz Scientific Association, and the Friends of Bydgoszcz Association.